

מצוות כתיבת ספר תורה

הרמב"ם, הלכות ספר תורה, פרק ז, כתב כך: "מצוות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר 'ועתה כתבו לכם את השירה'... ואע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו, ואם כתבו בידו הרי הוא כאילו קבלה מהר סיני, ואם אינו יודע לכתוב, אחרים כותבין לו, וכל המגיה ספר תורה... כאילו כתבו כולו".

הרמב"ם פסק אפוא שאדם המקבל ספר תורה בירושה לא קיים את המצווה של "כתבו". המקור להלכה זו נמצא בגמ' בסנהדרין כא ע"ב: "ובלבד שלא יתנאה בשל אבותיו, אמר רבא: אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו, שנאמר 'ועתה כתבו לכם את השירה'". וכן מוכח מהמשך הגמ' בסנהדרין: "איתיביה אביי: וכותב לו ספר תורה לשמו שלא יתנאה בשל אחרים, מלך אין הדיוט לא". היינו: הדיוט יוצא גם בספר שקיבל בירושה מאבותיו משא"כ מלך. ודחתה הגמ': "לא צריכא לשתי תורות". רש"י פירש שמלך שונה מהדיוט בכך שהדיוט סגי ליה בספר תורה אחד שלא ירש מאבותיו, ומלך צריך שני ספרי תורה שלא ירש מאבותיו. אם כן הדיוט אינו יוצא בספר שבא בירושה.

וקשה על זה, שהרי הרמב"ם בהלכות מלכים, פרק ג, כתב "בעת שישב המלך על כסא מלכותו כותב לו ס"ת לעצמו יתר על ספר שהניחו לו אבותיו... אם לא הניחו לו אבותיו או שנאבד כותב שני ספרי תורה". מכאן משמע שאת החיוב של הספר הראשון שחייב מדין הדיוט, מקיים גם בירושה. קושיה זו מקשה בעל כסף משנה.

בעל "כסף משנה" מתרץ את הקושיה. תירוצו מתבסס על הקירה במצוות כתיבת ס"ת, הנלמדת מהכתוב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת". האם המצווה היא שיהיה לו ספר תורה, ואין כוונת הכתוב "כתבו לכם" שדרושה כתיבה דווקא, אלא דיבר הכתוב בנוהג שבעולם, כיצד יהיה לו ע"י כתיבה, אך המצווה היא שיהיה לו ס"ת. או דילמא עיקר המצווה הוא שיכתוב, ולא סגי בכך שיש לו ספר תורה. אפשר לומר ששיטת הרמב"ם היא שיש שתי הלכות: לכתוב ספר תורה ושיהיה לו ספר תורה. לפי זה, הדיוט אינו יוצא בספר שבירושה, משום שמקיים רק חצי מצווה. אך במלך נאמרה הלכה שצריך שני ספרי תורה: אחד מדין הדיוט ושני מדין מלך, ולדעת "כסף משנה" הרמב"ם סובר שאת מצוות הכתיבה מקיים בשני, ויוצא בזה גם ידי חובת כתיבה שמחויב בה מדין הדיוט, ובספר התורה שירש מאבותיו הוא מקיים את המצווה שיהיה לו ספר תורה, שמחויב בה מדין הדיוט. ושפיר פסק הרמב"ם שאם ירש מאבותיו סגי למלך בכתיבת ס"ת אחד, ורק כשלא ירש מאבותיו צריך שתיים: אחד מדין הדיוט ואחד מדין מלך. בזה יש אפוא יתרון למלך על הדיוט, כי המלך יכול לקיים את המצווה שיהיה לו ספר תורה בכך שיש לו ספר שירש מאבותיו, ואת מצוות הכתיבה משלים בספר השני.

נראה שנחלקו רש"י והרמב"ם בפשט הגמ' בסנהדרין "לא צריכא לשתי תורות". הרמב"ם מפרש שאת המצווה המוטלת עליו בספר שני אינו יכול לקיים בספר שבירושה וכותב אותו לשם מלך, אך בראשון, שבו חייב מדין הדיוט, סגי בירושה. את דין כתיבת ספר

תורה הוא מקיים בשני. ואילו רש"י מסביר שאף בספר התורה הראשון, שחייב בו המלך מדין הדיוט, לא סגי בירושה.

"תורת חיים" לסנהדרין כא ע"ב כתב דאין לו לאדם להקדיש ספר תורה שלו לציבור אלא אם כן כתב אחר לעצמו. הוא מסביר דכיוון שמקדישו הרי הוא של הקדש ולא שלו, ואינו יוצא בו ידי חובת מצוות עשה של "כתבו לכם". לפיו, המקור להלכה זו הוא ברמב"ם בהלכות מלכים. לפי מה שהסברנו ב"כסף משנה", ראייתו של "תורת חיים" מוכחת. שהרי יש שתי הלכות: לכתוב ספר תורה ושיהיה לו ספר תורה, ולכן כתב הרמב"ם "או שנאבד כותב שני ס"ת", כלומר: צריך שיהיה לו. לכן פסק בעל "תורת חיים" שאם מקדישו מאבד אותו חלק של המצווה הדורש שיהיה לו ספר.¹

בעל "פתחי תשובה", יו"ד, סימן עד, סעיף ג, כותב שיש החולקים על בעל "תורת חיים" וטוברים שאף בנאבד או הקדיש קיים את המצווה. וצריך לומר שאלה טוברים שהמצווה לכתוב ספר תורה היא כמו שמשמע בפשוט מלשון הרמב"ם, הלכות ספר תורה, פרק ז, הלכה א, "מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו", ואין כלל הלכה שיהיה לו ספר תורה, וכיוון שכתב, אף שאבד הספר קיים את המצווה.

לפי תפיסה זו יש לבאר אחרת את דברי בעל "כסף משנה". בספר התורה הראשון אכן אינו יוצא כלל את החיוב של הדיוט, כמו שפסק הרמב"ם בהלכות ספר תורה, שירושה לא מהני. ובספר התורה שכותב מדין מלך יוצא בו גם את חיוב ההדיוט המוטל עליו. אך במלך נאמר "וכתב לו את משנה התורה" (דב' יז יח). תנאי הוא, שהספר שכותב מדין מלך יהיה שני דווקא, וכשאבד או לא ירש מאבותיו כותב שניים לקיים את החיוב "משנה התורה הזאת". בזה מיושבת היטב הסתירה ברמב"ם.² לפי זה, הדיוט שכתב ספר תורה ואבד או הקדישו, אפשר שקיים את המצווה, אך מלך אם אבד ספרו, לא מהני כיוון שהספר שכותב מדין מלך אינו שני.

כך אומרת הגמרא במנחות ל ע"א: "אמר רב גידל אמר רב: הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק", ופירש רש"י שקיים את המצווה אך לא מהמובחר מכיוון שלא כתב. מוכח אפוא מרש"י, שהוא טובר שהמצווה היא שיהיה לו ספר תורה, ולכן אם לקח ס"ת מהשוק קיים את המצווה. והנה רש"י ודאי טובר את סברת בעל "תורת חיים", שהרי בשלמא אם נאמר שהמצווה היא רק לכתוב, יש מקום לומר כיוון שכתב קיים את המצווה, ואף שאבד או הקדיש שפיר קיים את המצווה. אך אם מקיים את המצווה גם בקנה, ודאי שהמצווה היא שיהיה לו ס"ת, וא"כ לרש"י קנה ואח"כ הקדיש לא עביד שפיר, וביטל המצווה, כשיטת "תורת חיים" דלעיל.³

דברי רש"י תמוהים. הרי הגמ' בסנהדרין אומרת שבירושה לא יצא, אם כן מאי שנא קנה מירש. כיוון שירש לא קיים את המצווה, מדוע קנה קיים את המצווה. ואכן, הרמ"א, יו"ד,

¹ בעל "אגרות משה", אר"ח, סימן נב, עוסק במקרה זה. אדם נתן ספר תורה לבית הכנסת ולא פירש בעת הנתינה אם הוא נותן נתינה מוחלטת או לקריאה בעלמא. בעל "אגרות משה" מסיק דלא מסתבר שאדם ירצה להפסיד את המצווה של "כתבר", והרי אם יתן נתינה מוחלטת הפסיד את המצווה. אפילו ודאי הקדיש ולא ידע שמאבד את המצווה, הווי הקדש בטעות.

² וכן כתב "אבן האזול", הלכות מלכים, פרק ג, וכן גם "עמק ברכה", הלכות כתיבת ס"ת.

³ עיין הגהות הגר"א, יו"ד, עד, סעיף ג, רפסק כשיטת רש"י.

סימן עד, סעיף א, פסק שבקנה לא קיים את המצווה (אלא אם כן קנה והגיה אות אחת).⁴ כך מסביר גם רע"א בשו"ת שלו, שלפי רש"י רב גידל במנחות ל ע"א, הסובר שבקנה קיים מצווה, סבירא ליה כאביי בסנהדרין, דאמר "מלך אין הדיוט לא", היינו: הדיוט מקיים גם בירושה, אלא שלהלכה פוסקים כרבא בסנהדרין, דאמר "לא צריכא לשתי תורות". הווי אומר: שונה מהדיוט בכך שהדיוט סגי ליה בספר תורה אחד שלא ירש מאבותיו, אך מלך צריך שני ספרי תורה שלא ירש מאבותיו. וגם בקנה לא קיים את החיוב. להלכה קיימא לן כרבא, שבירושה לא קיים את המצווה והוא הדין בקנה, כפסק הרמ"א.

בעל "שאגת אריה" סימן לד, מסתפק האם מהכתוב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" משמע שהמצווה היא לכתוב את השירה בלבד, ומאחר שאי אפשר לכתוב רק את השירה, כותב את כל התורה, או כיוון שאי אפשר לכתוב רק את השירה על כן כוונת הכתוב היא שיש לכתוב את כל התורה כולה. הוא מסיק שמסתבר שהחיוב הוא לכתוב את כל התורה. וכך כתב: "ואם כתבה כולה חוץ מאות אחת שהניח לו אביו כתובה בה, לא קיים מצוה זו כלל". מכאן שבעל "שאגת אריה" הבין שהחיוב הוא לכתוב את כולה ממש. ותמה עליו בעל "בית הלוי". על פי הרמ"א, שכתב בשו"ע יו"ד עד, שאם קנה והגיה אות אחת קיים את המצווה, ועל פי הרמב"ם שכתב בהלכות ס"ת: "וכל המגיה ספר כאילו כתבו כולו". הרי משמע מכאן שאף בכתב אות אחת קיים את המצווה.

מזן הרב שך שליט"א כתב בספרו אביעזרי, שדברי בעל "שאגת אריה" תואמים את שיטת הרמב"ם בהלכות ס"ת, פרק ז, הלכה א: "מצות עשה... לכתוב ספר תורה לעצמו... ואם כתבו בידו הרי זה כאילו קבלה מהר סיני, ואם אינו יודע לכתוב, אחרים כותבים לו [מדין שליחות], וכל המגיה ספר כאילו כתבו כולו". המילים "וכל המגיה כאילו כתבו כולו" מוסבות אל מה שכתב הרמב"ם לפני כן, "ואם אינו יודע לכתוב, אחרים כותבים לו". מכאן שהרמב"ם סובר שצריכים לכתוב את כולו רק בנכתב בשליחותו, ואז נחשב שהוא כתב את כולו ומהני הגיה אות אחת, כדי שתהיה לו המעלה כאילו כתבו הוא ממש, כתיבה שעליה נאמר "כאילו קבלה מהר סיני".

המחבר כותב בא"ח, סימן קנג, סעיף י, שספר תורה של יחיד י"א שאפשר למוכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה, וי"א שמותר למוכרו רק כדי לישא אשה וללמוד תורה. גם ביו"ד, סימן רפב, סעיף יח, המחבר מביא שתי דעות אלו. אך ביו"ד, סימן עד, סעיף א, כאשר המחבר דן בהלכות כתיבת ספר תורה, הוא מביא רק דעה אחת, שמותר למוכרו כדי לישא אישה וללמוד תורה. בעל "פתחי תשובה", סימן רפב, ניסה ליישב סתירה זאת בהסתמך על הספר "יד קטנה". בעל "פתחי תשובה" אומר שבמקומות שהביא המחבר שתי דעות מדובר בספר תורה שלא קיים בו את מצוות הכתיבה, כגון שקנה או ירש, והמחבר דן שם מה יעשה בדמים. אך בסימן עד מדובר בהלכות כתיבת ס"ת שמקיים בו את מצוות "כתבו", וע"י מכירתו יפסיד את המצווה, כמו שהבאנו לעיל בשם "תורת חיים". במקרה זה מותר רק אם עושה כן כדי ללמוד תורה או לישא אישה.

⁴ עיין "פתחי תשובה", סימן עד, סעיף ז. שם ניסה ליישב את רש"י כך: "דוקא קנה ס"ת מהני כיון דקנין כספו הוא, ולהכי אם הניחו לו אבותיו, שבא לו בלא טורח כלל, אינו יוצא".

עדיין יש לברר נקודה אחת. כיוון שהמצווה היא שיהיה לו ספר תורה, כיצד מותר למכור, הרי בכך הוא מבטל מצוות עשה בקום ועשה, והרי תלמוד תורה נדחה מפני כל מצווה עוברת. זו שאלתו של בעל "מנחת חינוך", מצוה תריג, ואפשר ליישב כך: כיוון שתכלית מצוות הכתיבה של ספר תורה היא "ולמדה את בני ישראל", לכן מותר למכור בשביל ללמוד תורה וכן לישא אישה, דמצוות לא תוהו בראה היא מצווה רבא, כפי שדוחה גם את מצוות "לעולם בהם תעבודו". ראה בבא בתרא יב ע"א.

ספר תורה הנכתב בשותפות

רע"א מביא בסימן עד סעיף א את דעת "תורת חיים", שאין להקדיש ס"ת לבית הכנסת, כיוון שע"י כך מאבד את המצווה. והוכיח רע"א מדבריו שאף שהקדיש לבית הכנסת עדיין יש לו חלק בספר התורה, ואם כן אמאי הפסיד המצווה, אלא מוכח מכאן ששותפים שיש להם ספר תורה בשותפות לא קיימו את מצוות "כתבו".

"אור שמח" על הרמב"ם, הלכות ס"ת, מביא דעת יש סוברים, שבשותפות אין מקיימים את מצוות כתיבת ס"ת, ומביאים ראיה מהגמ' בבבא בתרא מג ע"א "וליסתלקו ביה תרי מינייהו ולידיינו", שעדים ודיינים מבני העיר יכולים להעיד ולדון על ס"ת שנגנב מעירם, ואינם נקראים נוגעים בדבר, כיוון שמסתלקים מחלקם בס"ת. ולכאורה כיצד יוכלו להסתלק מחלקם בס"ת, הרי בכך הם מאבדים את המצווה של כתיבת ס"ת. אלא מוכח מכאן שבין כך ובין כך בס"ת של שותפים אין מקיימים את המצווה.

צריך לומר שדעה זו סוברת שאדם שס"ת שלו נגנב, אף שהספר אינו ברשותו, כיוון שהוא שלו, מקיים בזה מצוות כתיבת ס"ת. וא"כ איך מותר להסתלק מספר התורה הרי מאבד את המצווה. אלא מוכח שבשותפים בין כך ובין כך אין לו מצווה.⁵

בעל "אור שמח" דחה ראייתם ופירש שמדובר במצב שבו מסתלקים מהממון שיש להם בס"ת, דהיינו ממה שמעל שווה פרוטה ומשיירים לעצמם בספר התורה פחות משווה פרוטה, ודי בכך כדי לקיים מצוות כתיבת ס"ת.

"אור שמח" הקשה על כך. הרי מכל מקום עדיין יש להם נגיעה, שהרי ע"י עדותם יקיימו מצוות ס"ת. ותירץ "אור שמח", דאין כאן חשש משקר, דאם האמת היא שספר התורה אינו שלהם מה להם לשקר כדי שתהיה להם מצווה, הרי כלפי שמיא גליא שזה לא שלהם.

תירוצו זה של "אור שמח" תלוי במחלוקת סמ"ע ו"עיר שושן" שהובאה בשו"ע ה"מ, ריש סימן לז. בעל "עיר שושן" סובר, שנוגע שיש לו הנאה, אף שאינו חשוד לשקר, אפילו הכי פסול משום קרוב. ש"ך הביא ראיה לדבריו מהגמ' בבבא בתרא מה ע"א: "המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו", היינו: המוכר מעוניין שתישאר השדה ביד הלוקח, כדי שבעל החוב יגבה מהלוקח, ולא יהיה לווח רשע

⁵ עיין מנחת חינוך, סימן תריג, שכתב "אפשר שנאבד היינו שבלה, אבל נגזל מאתו אפילו נתיאש, כל זמן שלא קנה חבירו באיזה קנין הוי שלו אף דאינו ברשותו, אבל שלו הוי, א"כ ככה"ג אין צריך לכתוב אחרת כי מקיים המצווה שיש לו רצ"ע".

ולא ישלם. לפיכך פסול לעדות. והקשה הר"י מיגאש⁶, וכי כדי שלא יהיה לוה רשע, חשוד הוא לעבור על האיסור החמור של עדות שקר? וחירץ: כיוון שכדי לא להיות לוה רשע הוא נוגע, אף שאין כאן חשש משקר, מ"מ נוגע קרוב הוא, וקרוב פסול לעדות אף שאינו משקר. אמנם "אור שמח" ילמד כתירוץ השני של הר"י מיגאש, שנוגע שאין בו חשש משקר כשר לעדות, כפירוש הסמ"ע, והביאור בבבא בתרא הוא, שרוצה לצאת רק ידי הבריות, ולכן נוח לו להעיד עדות שקר, דבזה אף אחד אינו מכיר בשקר. הוא מעדיף זאת מלהיות לוה רשע, כי אז הכול יודעים ברשעו שאינו פורע חובו. ואולם לפי מה שכתבנו אין צריך לזה, שהרי אף בס"ת שנגנב יוצאים מצוות ס"ת (בחצי פרוטה שנשארה לו בס"ת, כדברי "אור שמח"), שהרי שלו הוא, ואף בלא עדותם מקיימים מצוות ס"ת. שהרי גם אם יזכו הגנבים בדין, מ"מ סגי בזה, שכלפי שמיא גליא שספר התורה הוא שלהם. נמצא שאינם נוגעים בעדותם כאשר מעידים על ספר התורה, וגם שותפים מקיימים את המצווה.

חיוב נשים כמצוות כתיבת ספר תורה

הרמב"ם פסק בהלכות ס"ת, פרק ז, ש"מצוות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו". משמע שנשים פטורות. וכן מנה הרמב"ם מצווה זו בסוף ספר המצוות כמצוות עשה שנשים פטורות ממנה. וצריך להבין מהו המקור לדעת הרמב"ם שנשים פטורות, הרי זו מצוות עשה שאין הזמן גרמא.

בעל שו"ת בית הלוי כתב בסימן ו, שכיוון שנשים אינן במצוות קשירה, אינן בכתיבה, דכתיב "וקשרתם וכתבתם", כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה, והרי נשים פסולות לכתוב תפילין ומוזוזות וס"ת, כדאיחא בגמ' גיטין מ"ה. מאחר שלפי הרמב"ם המצווה היא לכתוב ס"ת, והן אינן בכתיבה, לכן פטורות. ולא דמי למזווה, שאף שהן פסולות לכתוב מוזוזות, הן חייבות במזווה. דהתם אין המצווה לכתוב מזווה, אלא שתהיה לו מזווה, ולכן אף שאינן יכולות לכתוב חייבות במזווה, אך בס"ת, שבו המצווה היא לכתוב, הן פטורות. ואף על ידי שליח אינן יכולות לכתוב, דכל מידי דאיהו לא מצי עביד, לא מצי משווי שליח.

אך דברי שו"ת בית הלוי טעונים בירור. בעל "שערי יושר" כתב בפרק ז, שיש שני סוגי שליחות. יש שליחות של חלויות וקניינים, שאינם חלים אלא על ידי שהבעלים מוסרים כוח לשליח לפעול עבורם, כגון מסירת גט לאישה ע"י שליח, ובשליחות כזו אם המשלח לא נתן כוח לשליח, לא הל דבר. ויש שליחות שבה המעשה שעשה השליח הוא מעשה גמור אף בלי שהשליח נתן לו כוח לפעול, ואין השליח זקוק לכוח מן המשלח כדי לעשות את המעשה, והשליחות מתבטאת רק בכך שמייחסים את המעשה למשלח. הכלל "כל מילתא דאיהו לא מצי עביד, לא משווי שליח" אמור רק בשליחות שבה המשלח נתן לשליח כוח לפעול, וכיוון שהמשלח לא מצי עביד, לא מצי משווי שליח. אבל בשליחות של ייחוס המעשה למשלח הכלל הזה אינו קיים, שהרי שליחות זו כל עניינה הוא שהשליח עושה

⁶ ש"ך הביא את הקושייה ושני התירוצים בשם מהר"ם לבבא בתרא מה ע"א.

מעשה בציווי של המשלה, ואז מיוחס המעשה למשלה, והעובדה שהוא עצמו לא מצי עבד אינה פוגמת בשליחות שכזו.

מִן ר' חיים שמואלביץ הוכיח ב"שערי חיים" יסוד זה. הוכחתו מתבססת על התוס' בעבודה זרה כז ע"א, ד"ה אשה. התוס' כתבו שם, דלרב דאמר שאישה אינה כשרה למול, למה צריך פסוק "אותו" ולא "אותה" לדרוש ממנו שאינה חייבת למול את בנה. ותיירך שהלימוד הוא שאינה חייבת לבקש מאיש למולו, אבל היא עצמה ודאי פסולה. בעל ספר "המקנה", קידושין כט, כתב, שלכאורה כוונת התוס' היא מדין שליחות, היינו: הפסוק "אותו" ולא "אותה" בא ללמד שאישה אינה מצווה למנות שליח למול את בנה. והקשה למה צריך פסוק, הא כיוון שהיא עצמה אינה כשרה למול, כיצד תעשה שליח, הרי כל מידי דאידי לא מצי עבד, לא מצי משווי שליח. ולפי זה מיישב שפיר. כיוון שאף שלא מינתה אותו שליח למול, הרי מעשה המילה חל, ונקרא מהול, ושליחות זו באה רק לייחס את מעשה המילה למשלה, אבל עצם המילה כשרה גם כאשר נעשית ללא שליחות. בשליחות כזו אין דין של כל מידי דאידי לא מצי עבד, לא מצי משווי שליח. והקשה כך: אף שאישה פסולה לכתוב ס"ת, מהטעם של מי שאינה בקשירה אינה בכתיבה, אם כן תמנה האישה שליח לכתוב, ושליחות כזו אפשרית משום שזה שליח על מעשה בלבד, שהרי ספר התורה יהיה כשר גם אם הסופר יכתוב אותו ללא שליחותה, וכזה הרי לא אמרין כל מידי דאידי לא מצי עבד, לא מצי משווי שליח.⁷

וכן יש להקשות גם לשיטת רש"י שהובאה לעיל, שלפיה גם מי שקנה ס"ת קיים מצווה, והגר"א פסק כרש"י, וא"כ מדוע נשים אינן חייבות במצווה זו. ואפשר לומר שהרי בעל החינוך כתב "ונוהגת בכל מקום... בזכרים שהם חייבים בתלמוד תורה", וכן הכתוב אומר "ולמדה את בני ישראל" (דב' לא יט), ומאחר שתכלית הכתיבה היא הלימוד, ונשים אינן נכללות בחיוב תלמוד תורה, לכן הן פטורות ממצוות כתיבה.

מצוות כתיבת ספר תורה בזמן הזה

זה לשון הטור, יו"ד, סימן עד: "וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר אלא לדורות ראשונים שהיו כותבים ספר תורה ולומדים בה, אבל האידנא שכותבים ס"ת ומניחים אותה בבית הכנסת לקרות בהם ברכים, מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חמשה חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהם ולהגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה דכתיב (דברים לא יט) 'ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם', ועל ידי הגמ' ופירושיה ידע פירוש המצוות והדינין על בורים, לכן הן הן הספרים שאדם מצווה לכתבם". אם כן, לפי הטור האידנא אין מצווה לכתוב ס"ת. המהר"ל מפראג כתב כך בחידושו על הטור: "ולא נהירא לדברינו, כי מי ישלח ידו לעקור מצות עשה מן התורה, ואם נבא לתת טעם למצוות ולתת אחרות תחתיהן, מנא תתקיים התורה".

⁷ קושיה זו על שרית בית הלוי מובאת גם בשיעורי מן הגר"ש רחובסקי על מסכת סנהדרין, דף כא.

וכן תמה "בית יוסף" שם: איך פוטר הרא"ש האידנא מכתבת ספר תורה. וכתב "בית יוסף", שהרא"ש לא בא לפטור האידנא מכתבת ס"ת, אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים וגמרות ופירושיהם, שגם בהם מקיימים מצוות כתיבת ס"ת, אבל כתיבת ס"ת פשיטא שגם האידנא נוהגת, וזה עיקר קיום מצוות עשה.⁸

בעל "דרישה" דחה דברי הבית יוסף וסבירא ליה דלרא"ש האידנא אין מצווה לכתוב ס"ת, כיוון שעיקר המצווה הוא כדי ללמוד. בעל "שאגת אריה" דחה סברה זו, כי אין לומר דעיקר מצוות כתיבת ס"ת הוא כדי ללמוד, והאידנא דאין לומדים מס"ת תתבטל המצווה, שהרי אם כך מדוע לא סגי לקיים המצווה בס"ת שירש מאבותיו. אלא ודאי המצווה היא שיהיה לו ס"ת שכתבו הוא עצמו, ואם כך, אין לחלק בין הדורות הקודמים להיום.⁹ אמנם בעל "בית הלוי", סימן ו, מביא את דעת הרי"ף בהלכות ס"ת, שלא הביא בפסקיו את דברי רבה בסנהדרין כא ע"א, דאע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצווה לכתוב משלו. והוא מסביר, שהרי"ף לא פסק כרבה שם אלא כקושיית אב"י שגם בירושה יצא, וכן מי שקנה ס"ת יצא. וגם הטור לא כתב במפורש דבירושה לא קיים המצווה. עיין ב"ח. ואם נאמר דגם בירושה קיים המצווה, אם כן ודאי עיקר המצווה הוא כדי ללמוד, והאידנא שאין לומדים בס"ת, אין מצווה לכתוב.

ואפשר שנחלקו בשאלה אם מצוות כתיבת ס"ת היא רק כדי ללמוד. אם המצווה היא רק כדי ללמוד, אז גם ירש או קנה מהני, והאידנא, שאין לומדים מתוך ס"ת, מקיים את המצווה רק בשאר ספרים. מדברי "בית יוסף", שפסק שבירושה לא קיים את המצווה, עולה שהמצווה היא לכתוב ס"ת כדי ללמוד, והוא מחדש לדעת הרא"ש, כיוון שהאידנא לומדים בשאר ספרים, גם בהם מקיים את המצווה, אך ודאי מצוות כתיבת ס"ת בעינה עומדת.

מצוות כתיבת ספר תורה מכספי מעשר

יש להסתפק אם אפשר לקיים מצוות כתיבת ספר תורה מכספי מעשר. שאלה זו תלויה במחלוקת האחרונים המובאת ב"פתחי תשובה", יו"ד, סימן ע"ד.¹⁰ לפי בעל "תורת חיים" ורע"א, הסוברים שהמקדיש ספר תורה לביהכ"ס הפסיד המצווה, ושיכול רק להשאיל, לפיהם אסור יהיה לכתוב ס"ת מכספי מעשר, שהרי כספי מעשר צריכים לצאת מרשותו, וכשיוציא את הספר מרשותו, לשיטתם יפסיד את המצוות. מורה הוראה הסכים לזה.

⁸ ועיין ט"ז, שכתב שאף שאין לשון הרא"ש מורה כפירוש הבית יוסף, דבריו נכונים, שהרי איך נבטל עשה משום חילוף הדורות.

⁹ אמנם בעל "שאגת אריה" נותן טעם אחר לכך שכיום אין נוהגת מצוות כתיבת ס"ת. הוא אומר שהיום אין אנו בקיאים בחסרות ויתרות, נמצא ס"ת שנכתב כיום אינו שלם, ולכן אין נוהגת המצווה האידנא.

¹⁰ ראה לעיל, עמ' 3.